Фестывальнае кіно

«ДАЧКА» МАРЫ

Найлепшым беларускім іграваым фільмам «Лістапада» стала стужка рэжысёра, якая жыве ў Польшчы

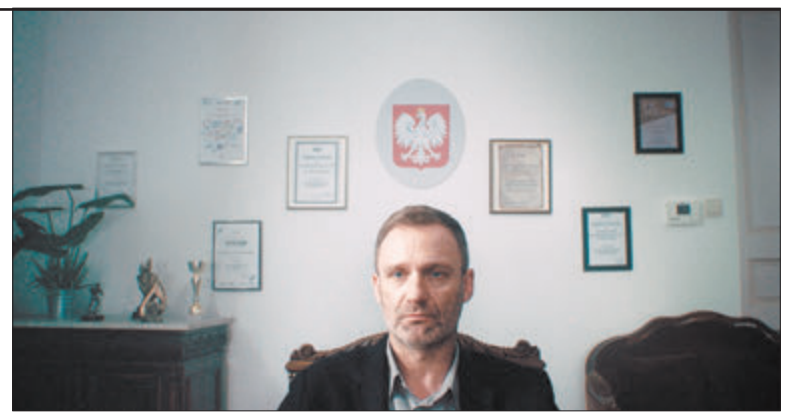

Мне падабаецца, што журы Нацыянальнага конкурсу сёлетняга Мінскага міжнароднага кінафестывалю «Лістапад» прыняло рашэнне насуперак кампетэнтным меркаванням, згодна з якімі перамогу павінен быў атрымаць рэзананасны «Хрусталь». Найлепшай у выніку стала кароткаметражная карціна «Дачка» беларускі, што жыве ў Польшчы, Мары Тамковіч. За гэтым крыецца цікавы феномен, бо дзве галоўныя ўзнагароды Нацыянальнага конкурсу аддадзеныя беларусам, якія самарэалізуюцца за мяжой. І робяць кіно, вартае ўвагі.

Недзе гучала ўпэўненасць, што «Хрусталь» мае быць пераможцам, бо «Арт Карпарэйшн», які арганізуе кінафестываль «Лістапад», стаў таксама дыстрыб'ютарам карціны ў Беларусі. Так, пэўны момант канфлікту інтарэсаў зачапіў і мяне, але ўсё ж узнагароды «Лістапада» прызначае міжнароднае журы. Гэтым разам у яго склад увайшлі адборшчык адной з секцый Венецыянскага кінафестывалю Рэната Сантора, фестывальны агент Паскаль Рамонда і рэжысёрка Дар'я Юркевіч. Уяўляю, што было б, калі б міжнародныя прафесіяналы кіраваліся інтарэсамі арганізатараў «Лістапада». Іншая справа, фільм і сапраўды крыху выдзяляецца ў сціплай беларускай іграваой праграме, прадстаўленай шасцю карцінамі і пераважна кароткім метрам.

Але мне таксама бачыцца нейкая асаблівая прыгажосць і перавага ў вытрыманай, маўклівай, мінімалісцкай, да дробязяў прадуманай, хоць і з трывіяльным сюжэтам, карціне «Дачка». Спадар Вайцяхоўскі вяртаецца дадому ў шаснаццаты дзень нараджэння дачкі Камілы і знаходзіць яе ў ванным пакоі пасля спробы скончыць жыццё самагубствам. З развіццём падзей «Дачка» закранае тэму гвалту, бюракратызм і халоднасць сістэмы, нядаўнюю скандальную забарону на аборты ў Польшчы, жорсткасць школьнікаў і яе праявы ў сацыяльных сетках.

Аказалася, Каміла зацяжарыла пасля таго, як была згвалтаваная на вечарыне з равеснікамі. Па ходзе следства і спроб бацькі прыцягнуць гвалтаўніка да адказнасці выяўляецца, што са сваім болем бацька з дачкой не проста засталіся ў адзіноце, але павінны супрацьстаяць літаральна ўсяму свету, якому быццам перашкаджаюць са сваімі праблемамі. «Дачка» выкарыстоўвае папулярны для аўтарскага ці, скажам, праблемнага кіно, матыў, згодна з якім чалавек застаецца адзін, пакуль сістэма — амаль без твараў, з пагражальнай прэтэнзіяй альбо фальшывай спагадлівасцю ў голасе, з пратакольнымі прычоскамі і абсалютнай непрабівальнасцю — абыякава абмінае асабістыя пакуты.

Мне бачыцца нейкая асаблівая прыгажосць і перавага ў вытрыманай, маўклівай, мінімалісцкай, да дробязяў прадуманай, хоць і з трывіяльным сюжэтам, карціне «Дачка».

Паводле «Дачкі» спадзявацца не выпадае не толькі на сістэму, што не падладжана пад асобу, прынамсі эмацыянальна не супадае са станам тых, каго абслугоўвае (хоць і сістэму па-ранейшаму прадстаўляюць жывыя людзі), але і на грамадства ў цэлым. Прадстаўнікі школы, уладальнік дома, дзе адбылася вечарына, сяброўка Камілы — усе толькі хаваюцца і раздражняюцца ад сітуацыі і таго факту, што нехта хоча дамагчыся справядлівага, наколькі гэта магчыма, рашэння.

У выніку «Дачка» прапануе прадказальны, але самы лагічны фінал (і ручаюся, вы атрымаеце ад яго тайнае задавальненне). Канешне, ігнараванне і няздольнасць навакольнага свету дапамагчы «маленькаму чалавеку» прымушаюць яго дамагацца справядлівага пакарання сваімі метадамі. І робіць ён гэта ў падземцы — як толькі на экране аказваецца пешаходны пераход з агідным жоўтым асвятленнем, усё становіцца ясна (пасля «Незваротнасці» Гаспара Наэ тут увогуле не можа ўзнікаць іншых, апроч пагражальных, асацыяцый).

Праз статычныя планы, разбітага ў афіцыйных установах і кабінетах на фоне пустой бальнічнай сцяны/гадзінніка/герба бацьку, трагічную маўклівасць Камілы, раздражнёныя галасы прадстаўнікоў наваколля карціна паказвае адзіноту чалавека ў сваёй бядзе. Ёсць тут і смешная спроба спадара Вайцяхоўскага запрасіць дачку ў заапарк, пасля чаго яе ванітуе, бо яна цяжарная і заапарк тут недарэчы. І сацыяльныя сеткі, што сталі трыбунай для насмешак і жорсткасці сучаснай моладзі. І бязглуздая напорыстасць жанчыны, што распытвае ў Камілы пра палавы акт, і іншае-іншае.

Аўтарка прадумала сваю «Дачку», звязала планы паміж сабой нябачнымі ніцямі, шматзначна абыграла асобныя сцэны, унесла сэнс як у апавяданне, так і ў візуальную частку і атрымала арганічную, як кажуць, моцную ў прафесійным плане работу. Добры старт, пераможца Нацыянальнага конкурсу (але ж і конкурс быў не драконаўскі), жаданне казаць пра сур'ёзныя рэчы — пасля «Дачкі» павінна быць нешта большае. Нешта не проста прафесійнае.

Ірэна КАЦЯЛОВІЧ.

Нефестывальнае кіно

ХТО ЁСЦЬ ХТО

Інтрыга беларуска-небеларускага фільма

Беларускія кінатэатры гэтымі днямі паказваюць «першы беларускі псіхалагічны трылер» з адсылкамі да Рамана Паланскі і Андрэя Звягінцава. Фільм «Унутры сябе» Сяргея Талыбава з Паўлам Харланчуком у галоўнай ролі — у яго стварэнні задзейнічаны, можна сказаць, «сок» беларускай кінематаграфіі — расказвае гісторыю моднага фатографа, якому быццам прымроілася забойства. Праект, калі ён яшчэ толькі анансаваўся, называў столькі арыенціраў, што міжволі з'яўлялася асцярога, ці не стане карціна другаснай. Мы яе паглядзелі і можам сказаць: стала. Але ў кантэксце беларускай кінематаграфіі шмат што набывае дадатковыя значэнні.

Кіно

Прадзюсары — у ліку якіх небезвядомыя персоны Віктар Лабковіч і Андрэй Курэйчык, — паставілі сабе задачу зрабіць камерцыйны фільм. Адсюль жанр, форма, пазнавальныя акцёры, антуражная прыгладжанасць (абсалютнае ўхіленне ад рэальнасці), сумяшчэнне розных — камедыйнай, таямнічай, трагічнай — стылістык, што ў выніку становіцца базай для нуара, вядомыя рэжысёры ў якасці натхняльнікаў (тут табе і Хічкок, і Паланскі, і Звягінцаў). Загадкавасць, забойствы, следства, псіхалагічныя захворванні, дзіцячыя траўмы, жудасныя флэшбэкі — карацей, інтрыга і інтрыга ў квадраце.

У цэнтры сюжэта — сямейная пара Максім і Вольга. Максім (Павел Харланчук) — модны сталічны фатограф, якому паступае тэрміновая замова зняць акно аднаго з мінскіх будынкаў для тэматычнага каталога. Ён зрываецца з месца, едзе ноччу па прызначаным адрасе і ў патрэбным акне бачыць, да таго ж і здымае, забойства. На плёнцы ў выніку акно як акно, ніякіх людзей, тым больш злачынцаў, з чаго пачынаецца павольнае вар'яценне галоўнага героя. Увесь гэты час — у загадках, несупадзеннях і недарэчнасцях — жонка (Вераніка Пляшкевіч), сябра (Сяргей Жбанкоў) і псіхатэрапеўт (Андрэй Карака) спрабуюць дапамагчы Максіму разабрацца ў сабе. Збоку за ўсім гэтым назірае следчы (Ігар Сігаў), і ў рэшце рэшт праз яго работу мы даведваемся, хто ёсць хто.

«Унутры сябе» дэманструе выдатнае «арыентаванне»: аўтары фільма гуляюць з кінематаграфічнымі канстантамі, выкарыстоўваюць знаёмыя жанравыя формы, спрабуюць падладзіць свой праект пад папулярнае ў масавым кіно. Дэтэктыў, нуар, псіхалагічны трылер — фільм можна назваць як заўгодна, але жанр будзе ўсё роўна ісці наперадзе ўласна кіно. А кіно будзе засланяць ці нават адмаўляць рэальны свет.

Карціна сапраўды існуе ў выключна кінематаграфічнай плоскасці. Па-першае, таму што відавочна кіруецца камерцыйнымі задачамі і знаёмымі формамі (так, што нічога жывога не застаецца). І адпаведна — гэта падругое — наўмысна аддаляецца ад сувязі з рэальным навакольным светам, якая магла б здорава адасобіць «Унутры сябе» ад падобнага кантэнту. Не новая, не унікальная, сканструяваная з шаблонаў гісторыя адбываецца ў вельмі незнаёмым свеце — не таму, што гэты свет фантастычны, ён якраз існуе па рэальных законах фізікі, але таму што такое беларускае жыццё нам не пазнаць. У гэтым кіно яно татальна іншае, прыгладжанае і незразумелае. А з той нагоды, што аўтары запоўнілі вялікі экран адсылкамі да кінарэжысёраў і пазбавілі яго нейкай сапраўднасці (што неБеларусь, што фальшывая Францыя — падалося нават, здымак у Францыі насамрэч не было, але частка дзеяння тут адбываецца), фільм страціў магчымасць замест эрзацу, трэніроўкі на кінаформах стаць самастойным выказваннем нават у сферы камерцыйнага прадукту.

Калякіно

Так ці інакш для беларускага кінематографа фільм накшталт «Унутры сябе» — нядрэнна скроены трылер, дзе няма традыцыйнай для нашых аўтараў неадпаведнасці жаданняў магчымасцям, — не тое каб звычайная з'ява. Хоць стаць выключнай з'явай у айчынным кіно няцяжка, чаму і выхвалянне статусам «першага беларускага псіхалагічнага трылера», як пісалася ў прэс-рэлізе, выглядае камічна.

Што нетыпова, дык укладанне прыватных сродкаў — карціна здымалася без бюджэтнага фінансавання за сто тысяч долараў — у фільм у краіне, дзе здольнасць акупіцца праз бокс-офіс даволі сумнеўная. Рынак Беларусі для такіх сум усё ж маленькі, а калі таксама ўлічыць незайздросную цікавасць гледачоў да беларускага кіно, увогуле стане незразумела, як нехта адважваецца здымаць тут камерцыйны прадукт.

У цэлым фільм «Унутры сябе» можа падацца важным для лакальнага беларускага кінематографа, як амаль усё, што тут здымаецца насуперак створаным умовам у кінаіндустрыі.

Прадзюсары маюць планы на іншыя тэрыторыі, і мы жадаем ім поспехаў, але сумняваемся, што той стэрыльны кінасвет, прадстаўлены ў карціне «Унутры сябе», — правільная тактыка ў прыцягненні спачатку беларускай, а потым замежнай публікі.

І ўсё ж пры ўсёй яго другаснасці ў кантэксце кіно — ён не прапанаваў нечага выключнага і ў сваім жанры стаў сярэднім — у цэлым фільм «Унутры сябе» можа падацца важным для лакальнага беларускага кінематографа, як амаль усё, што тут здымаецца насуперак створаным умовам. Можна спадзявацца, што пасля гульняў і маніпуляванняў шаблонамі аўтары прыйдуць да нечага самастойнага, хоць бы ў камерцыйных праектах. Ніхто не ведае, ці працуе гэта насамрэч, бо працэс здымак спрашчаецца і таннее, а ўсе майстры масавага і аўтарскага кіно даступныя на раз-два, але будзем думаць, што ў карціны «Унутры сябе» — важная місія чарговага кроку ў бок светлай будучыні.

Чым фільм дакладна выдатны — выкарыстаннем сваіх сіл. Акцёры, прадзюсары, рэжысёр, аператар (Аляксандр Алейнікаў), мастакі (Раман Заслонаў нават выканаў невялікую ролю, прычым такую, якая руйнуе логіку карціны) — дзякуючы ім ствараецца бачнасць таго, што ў краіне ёсць кінасфера і яна гатова развівацца.

«Унутры сябе» — спроба сыграць у вялікае кіно, карыстаючыся іншымі прыкладамі, але маючы сярэдняга ўзроўню інтрыгу, нестыкоўкі ў сцэнарыі і наіўна разыграную крымінальную змову. Карціна захапілася жанрам псіхалагічнага трылера, але чаму з усіх псіхалагічных трылераў трэба выбраць менавіта яе, адказу пакуль няма.

Ірэна КАЦЯЛОВІЧ.